

શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ.

સાતી તારણ

નાટકના ગાયમે તથા ટુંક સાર.

છાત્રી પ્રાનિષ્ઠ કરનાર,

શાહ બાકુજી ખાન કાશ્મીરી.

માલેક-શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ.

હાલના દેવ. બાલી-નાલા કાન્ડ શ્રી મદર મુળમ.

સમસ્ત ગરબનસ ગાળુને ૭૧૭
 કેકણી પ્રેસ, ૩૦૧, બજારગટ હાટ, મુંબઈ.
 ફો. તલ એ માગા

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૬૨૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ રાત્રી તરિયા - ગાયનો

વિષય ૩.૧.૧.૫

શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ.

સતી તોરણ

નાટકનો સાર અને ગાયનો.

સંશોધક અને પ્રકાશક,

નકુભાઈ કાલુભાઈ શાહ.

માલેક—“શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ.”

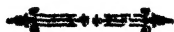
મુખ્ય.

વિક્રમ સંવત ૧૯૭૪

ઈ. સ. ૧૯૧૮.

આવૃત્તિ ૫ મી

પ્રત ૩૦૦૦

છીમત રૂ. ૦-૨-૦

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
 ગુજરાતી કૉપીરાઈટ સંગ્રહ
 ૭૬૨૯

આ નાટક બાબતના દરેક હક ખાસ સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા એક્ટ
 મુજબ માલિકે પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે દાખલે
 છાપવું, છપાવવું, વેચવું, વેચાવવું તથા
 ભજવવું કે ભજવાવવું નહીં.

સતી તોરલ નાટકના પાત્રો.

પુરુષ વર્ગ

- જેસળ— કચ્છનો જાણીનો બહારવટીયો.
સાગાં ઠાકોર—જેસળના મોટા બાઈ
લાખાજી— સાગાં ઠાકરનો પુત્ર, જેસળનો ભત્રીજો.
જસાજી— એક કાઠી ઠાકોર, તોરલનો પિતા.
સાસતીયાજી—એક કાઠી ગરાસીયો, તોરલનો પતિ.
ખાદર— એક બહાદુર લુંટારો.
પરમહંસ... નિષ્કામ ભક્ત.
અખંડાનંદ... તોરલનો ગુર.
અલોદરામ... અખંડાનંદનો કામને જીતનાર ચેલો.
લજ્જમીરામ— જગતને હગનારો ખાવો.
શધીર— એક હમારો વાણીઓ.
રાધુ— એક ખરામ, મુકતાનંદને નામે લજ્જમીરામ
અને પાછળથી અખંડાનંદનો ચેલો.
લુંટારાઓ, સાધુઓ તથા વિગેરે.

સ્ત્રી વર્ગ

- તોરલ— જમદંજનો અવતાર મનાતી મહાન સતી.
પુલાંદે— તોરલની માતા.
રૂપાંદે— જેસળની લાભી.
હંસા— રૂપાંદેના બાઈની પુત્રી, પાછળથી લાખાજીની સ્ત્રી
મદનીકા— એક નાંચકા.

સાહેલીઓ, વડારણો, કંચડીઓ વિગેરે વિગેરે.

સ્થળ—કચ્છ તથા ઓખામંડળ.

માલેક તરફનો ખુલાસો.

પ્રેક્ષકવર્ગને કંઈક નવું જ આપવું એવા વિચારથી આજ દિવસ સુધી કોઈ પણ કંપનીએ જે સાહસ કર્યું નથી તેવું કચ્છી પ્રેક્ષકવર્ગને તેઓના દેશનું ચિત્ર આપવાનો નિશ્ચય કરી મેં આ નાટક પ્રજા સમક્ષ રજુ કરવાનું સાહસ કર્યું છે, આ નાટકમાં નારાયણ મોતી નાયક તથા નડીબાદના કવી મુળજીભાઈ હરીવલ્લભદાસ કાસરવાળા તફરથી વણી મદદ મળી છે કે જેણે મારા વિચારોને બરાબર ફોટો માફકજ ઉતારી ખેંચના લેખને જોરદાર બનાવવા પૈતાના જ્ઞાનનું જોર આપ્યું છે. પૈસાનો બદલો એ તો એક નિરજીવ બદલો છે. એટલાજ ખાતર હું તે મારા મદદગારોનાં નામ રહે એમ ધારી અહીં રજુ કરું છું અને તેમની મદદ માટે તેઓનો ઉપકાર માનું છું.

એવીજ રીતે પ્લોટની સંકળના કરવા માટે મારા ડાયરેક્ટર ભાઈ મુળચંદ અને હરિહર (દિવાના) એ જે મહેનત ઉઠાવી છે તેનું નામ પણ આ ખુલાસા સાથે જોડી પ્રમુખના ચરણમાં મસ્તક નમાવી ઉદાર કદરવાન પ્રજાની ઉદારતા તથા કદરસનાશી ઉપર બરોસો રાખી આ નાનો ખુલાસો અહીંજ પુરું કરવાની ઝંખ માણુ છું. સરોજુ કિન્ન બહુના.

નકુભાઈ કાલુભાઈ શાહ.

“સતી તોરણ” ના સંશોધક

તથા

શ્રી આચાર્ય નૈતિક નાટક સમાજના માલેક.

શ્રી હરિ ૩૦

સતી તોરણ નાટકનો ટુંક સાર.

પ્રારંભ પ્રાર્થના થયા બાદ સૂત્રધાર નાટકના વસ્તુનું સૂચન કરે છે, અને સતી ગુણ કીર્તન સાથે નાટ્ય પ્રયોગનો પ્રારંભ થાય છે.

પ્રવેશ ૧ લો—કાઠી ઠાકોર જસાણ અને ઠકરાણાં કુદાદિ દેવીભક્ત હતાં. દેવી તેમને હાજરા હજુર હતાં. ઠાકોર, ઠકરાણાં ખીજ સર્વ બાબતે સુખી હતાં પરંતુ તેઓને સંતાનનું સુખ નહોતું. તેથી દેવીની આરતી ઉતારી માતાજીની પાસે સંતાનની માયના કરે છે. દેવી—“તમારાં ભાગ્યમાંજ સંતાન નથી” એમ જણાવે છે. પરંતુ વક્તાની બહુજ કાઠલુદી જોઇ પોતાની ઇચ્છાશક્તિથી એક પરમ હંસને બોલાવે છે. અને તેના પેટમાં ભૂખ ઉત્પન્ન કરે છે. “ભૂક લગી, ખીલાદે ખીલાદે, મેરે રામકો” એમ બોલતાં પરમહંસ પ્રવેશ કરે છે, અને તૃપ્ત થઇ ઠાકોર, ઠકરાણાંને ઉદાસ જોઇ, ઉદાસીનું કારણ જાણી તેને પુત્રીની આશીશ આપે છે. અને માતાની પ્રસાદી, કૃત્તમાંથી તોરણની ઉત્પત્તિ થાય છે. તે જોઇ સર્વ આશ્ચર્યથી સ્તબ્ધ થાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો—પરમહંસે પ્રકટ કરેલી તોરણને જોઇ ચમત્કારમાં ગડો થયેલો ખવાસ રાધુ એવી શક્તિ મેળવવાના સ્વાર્થથી પરમહંસને પકડી પાડી એલા બનાવવા કહે છે પરમહંસ કંઇપણ જવાબ આપ્યા વીના ચામ્યા જાય છે. પશુ રાધુ કે જે સાધુઓ પાસે આવ્યા ચમત્કાર હોય છે તેમ સમજી ગયો છે તેખીજ કાંઇ ચમત્કારી સાધુને શોધી કાઢી તેનો એલો બનાવવા જાય છે.

પ્રવેશ ૩ જો—આઘ શકિતનો અવતાર સતી તોરણ અને સાહેલીઓ, સાહેલીઓ “સાસતીના જોડે ત્હમારા લગ્ન કરવાતું ત્હમારાં માતાપિતાએ નક્કી કર્યું છે” એમ જણાવે છે. ત્યાં સાસતીયો આવે છે. તોરણ તથા સાસતીયાનો પ્રેમ પ્રયત્ન એટલામાં સાંગા ઠંકાર (જેસળના મ્હોટાગાઇ) રૂપાંદે જસોછ અને ફૂલાંદે આવે છે. ઠંકારણાં રૂપાંદેને કહે તોરણ તથા સાસતીયાના હાથ મેળવાય છે એટલામાં અંદરથી ફરીયાદ કરતાં મદાજનનો અચાજ સંભળાય છે. સાંગા ઠંકારે તેઓને અંદર બોલાવી પૂછતાં તેઓ જેસળે લુટ્યાની ફરીયાદ કરે છે. સાંગા ઠંકાર જેસળ જ્યાં હોય ત્યાંથી તેને પકડી લાવવા સીપાહીને હુકમ કરે છે એટલામાં જેસળ પ્રવેશ કરે છે. જેસળને મદાજનને કરેલી ફરીયાદ બામતમાં પૂછતાં તે તદ્દન ઉદ્વિગ્ન જવામ આપે છે. સાંગા ઠંકાર જેસળની ઉધ્વતા-દૃષ્ટી ચીઢાઇ તેને દેશપાર કરે છે. દોરંગી દુનિયાનું દોરંગી ચિત્ર જ્યાં એક તરફ લગ્ન ત્યાં એક તરફ કંકાસ.

પ્રવેશ ૪ થો—દુનિયા ઝુકતી હવે ઝુકાનેરાજા ચાલિયે. તંતર મંતરને જંતરના ઢોંગથી દુનિયાને ઠગતા સાધુ લછમીદાસને ત્યાં રાધુ-તેને પશુ ચમત્કારિક સાધુ માની ચેલો બનવા આવે છે. અને તેનો ચેલો બને છે, જગતને ઠગતારે આ બાવાને પશુ ઠગી તેનું ધન પચાવી જવાને શુક્તિ રચતો તે ગામનો સધીર વાણીયો પોતાના ભત્રીજા લાલીયા સાથે ત્યાં આવી ‘ધરદે ગોલ્લખમે’ કરતાં બાવાને “તેરી ગોલ્લખ મેરી બગલમે”નો નવો પાઠ શીખવવા જામ બીજાવે છે અને લોબીને થાપ દેવામાં ધુતારો ફાવે છે.

પ્રવેશ ૫ મો—દેશપાર ચેલો જેસળ હવે લુટનું જ કામ

ચલાવે છે તેવીજ રીતે એક ખીજે બાદર નામનો બહાદુર લુટારો
પણ ત્યાં લુટનું કામ કરે છે. બાજે બાદર અને જેસળ બન્નેને
અમુક જગ્યાએથી એક જન જરાની છે એમ ખબર પડતાં
તેઓને લુટવા બન્ને પોતાના સાથીઓ સાથે નીકળ્યા છે તે જગ્યાએ
બાદર પહેલાં આવી પહોંચે છે અને જન લુટે છે તથા તે જન
સાથે નીકળેલી તે વણીયાના રાજની કુંવરી હંસા (રૂપાંદની
મત્રીજી) ને જેમ મોહિત થાય છે અને તેના ઉપર અત્યાચાર
કરવા જાય છે તે વખતેજ જેસળ પ્રવેશ કરી તેનો અચાર કરે
છે. બાદર અને જેસળને યુદ્ધ થાય છે બાદર જેસળને શરણે
જાય છે અને તે દિવસથી તે બન્ને લુટારાઓનું ટોળું સાથે
મળી જાય છે. હંસા કેદ થાય છે.

પ્રવેશ ૬ ઠા—ગોલી ગુરુ ચોર લાલચુ ચેલા દોનું નરકમે
ઠેકમ ઠેલા. મુકતાનંદનું નામ ધરી લક્ષ્મીદાસનો ચેલા અનેલો
અવાસ રાધુ કે.ધ પણ મુકતીથી ગુરુને મારી નાખી તેની લક્ષ્મી
પચાવવાનો વિચાર કરી ગાંજની ચક્ષમમાં ઝેરી છુદી પાય છે.
પણ લક્ષ્મી તેને મળવાને બદલે સધીરને પચી જાય છે ‘ચોર
ને પોટમે ધુળની ધુળ’ એ કહેવત સિદ્ધ છે.

પ્રવેશ ૭ ઠા—પોતાને વનના મહારાજના નામથી ઓળ-
ખાવતો જેસળ પોતાના રહેઠાણમાં કેદ પકડી લાવેલા વણુઝારા
મુસાફરો વિગેરે ફેદીઓનો ઇન્સાફ કરે છે અને પોતાને દેશ-
પાર કરવા માટે પોતાનાં લાઘ બાબી ઉપર ચીકાએલા જેસળ
તેને પોતાના ખોટા મંદવાડના સમાચાર મોકલ્યા છે તે સાંભળી
તેની ખબર કંઠવા આવ્યાં બોળાંબાઘ બાબીને ઠાર કરે છે

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ હો—શિકારના શ્રમથી થાકેલો સાસતીયો દારૂ પીતો બેઠો છે. ગોલીઓ રાસડો ગાય છે. ત્યાં તોરણ આવી દારૂ ન પીવા તથા અહિંસા પરમો ધર્મનો ઉપદેશ આપે છે. તે વિષે કેટલાક વાદવિવાદ ચાલે છે. તોરણ સાસતીવાને સાક્ષાત દેવીના દર્શન કરાવી ખાત્રી કરી આપે છે. સાસતીયો સુધરી જાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો—બાદર અને જેસળ વાતો કરતાં ઉભા છે ત્યાં માણસ આવી તોરણ ઘોડી હાથે નથી ચઢતી એમ ખબર આપે છે એ તોરણને લાવવાનું બીકું જેસળ ઝડપે છે. અને બાદરને આજે હંસાનો દંડ આવી જશે તે આવે તો છુટી કરશે તથા પોતાના ભત્રીજાને કપટથી બોલાવે છે—“તે આવે તો છટકે નહી” એમ લલામણુ કરે છે એટલામાં બોળો લાખોજી દાખલ થાય છે. જેસળ તેને ઉપરનો પ્યાર બતાવે છે, અને ત્યાર પછી જત્રાતું ખોટું ખહાતું બતાવી જેસળ જાય છે.

પ્રવેશ (૩) જો—ગુરૂ અખંડાનંદનો શિષ્યવર્ગની સાથે પ્રવેશ, સર્વસ્વનો ત્યાગ કરી સાધુ બનેલા તોરણ તથા સાસતીયો તેઓનું આતિથ્ય કરવાનો વિચાર કરે છે પરંતુ પોતાની પાસે કંઈ ન હોવાથી વિમાસણમાં પડે છે, એટલામાં ત્યાં સધીર વાણીઓ આવે છે. અને તોરણના સ્વરૂપ ઉપર મોહિત થઈ જો એક વચન આપે તો સીધાં અપાવવા ઠમ્બલ થાય છે. તોરણ વચન આપે છે સીધાં અપાવી સધીર વચનમાં તોરણનો પ્રેમ મારે છે,

પ્રવેશ ૪ થો—લાખાજી અને હંસાનો મેલાપ ઓળખાણ બાળપણની યાદ, પ્રેમ પ્રસંગ, વાતપરથી વાત નીકળતાં લાખાજી પાસે ખરા ભેદનું ખુલ્લું થવું, સાંગા ઠાકાર અને રૂપાંદેતા મરણની ખબર, હંસા અને લાખાજી ભાગી છુટે છે પણ બાહર આવી પહોંચી તેને પકાડી પાંજરામાં કેદ કરે છે.

પ્રવેશ ૫ મો—વચન દીધા પ્રમાણે તોરણ સધીરને ધેર જાય છે. સાસતીયો તથા તોરણ ઉપદેશ આપી સધીરને સુધારે છે. સધીર સંસારનો ત્યાગ કરી તોરણ સાથે તેના ગુરુ અખંડાનંદના દર્શન કરવા સલડી ગામે જાય છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—સલડી ગામમાં મહાત્મા અખંડાનંદનો મઠ, તોરણ ઘોડી ચોરવા આવેલો, જેસળ સાધુ વેપે મંડપમાં દાખલ થાય છે. પણ સાધુ મંડળને આવતું જોઈ ધાસની ગંજીમાં સંતાઈ જાય છે ભજન શરૂ થાય છે જેસળ ઘોડી છોડી મુકે છે ઘોડીના હણહણાટથી ભજન બંધ રહે છે ઘોડીને બાંધવાજતા બુલથી સાધુ જેસળની હથેલીમાં ખીસી મારે છે. સતી તોરણના સ્વરૂપથી મોહાધિ બનેલા જેસળને તે બાબતની કંઈ ખબર પડતી નથી. ભજન પુરું થતાં તેજાંદે મસાદ વાટે છે. તે એક ભાગ વધે છે. માટે કોઈ માણસ રહી ગયું હોવું જોઈએ એમ જાણી શોધ કરતાં જેસળને ધાસની ગંજીમાંથી શોધી કાઢે છે બધાં તેને જોઈ અજબ થાય છે. જેસળ ભેપરવાઈથી હથેળીનો ખીસો ખેંચી કાઢે છે અને ત્યાં દાખલ થવાનું કારણ પૂછતા તે તોરણની માંગણી કરે છે. સતી તોરણ ઉપદેશ આપે છે પણ “નિત નિત ઉડી નહાવા

જાય, કામના ઉજળા ન થાય” તેમ તે લુટારાને આપેલો ઉદ્દેશ
પથ્થર ઉપર પાણી જેવો થાય છે. તોરણને જળરદસ્તીથી લઈ
જવા જેસળ તોરણનો હાથ પકડે છે. તેનીજ સાથે ચમકે છે અને
તોરણને નમી પડે છે. જેસળનાં પ્રાયશ્ચિતની શરૂઆત થાય છે.

પ્રવેશ ૭ મો—ચાતુરમાસની આશા લઈ કામને જીતવા
નીકળેલો અબેદરામ, સૌંદર્યવતી નાયકા મદનિકાને ત્યાં અંડો
નાખી પડ્યો છે. મદનિકા તેના ઉપર મોહિત થઈ તેને ફસાવવાની
કાશીશ કરે છે, છતાં તે ફસાતો નથી ત્યારે તેને ચાણુકનો માર
મારે છે. ચાણુકનો માર ખાતો અને હસતો અબેદરામ તેમાંથી
પણ મદનિકાને ઉપદેશ આપે છે. જીંદગીભર કાળાં કર્મ કરનારી
ચાણુકાને પણ સાધુસંગથી “ લાગી, લાગી નંદલાલાથી લાગી,
લગની લાગી. ”

પ્રવેશ ૮ મો—જેસળ તોરણ સાથે કચ્છની ખાડી પસાર
કરે છે. તેટલામાં તોફાન થાય છે સમુદ્ર ઉછળે છે. વીજળી સાથે
વાદળાંઓ ટુટી પડે છે, જેસળને તેનાં પાપ દેખાય છે. અને
ગભરાવે છે તોરણ તેને અભય વચન આપી “ ખરા હૃદયથી
પશ્ચાત્તાપ કરી, પ્રભૂ પાસે પાપ ક્ષુદ્ર કરવાનું કહે છે. ” જેસળ
પોતાનાં પાપ ક્ષુદ્ર કરે છે કુખતુ વહાણ શક્તિ પોતાનાં ત્રિશુળ
ઉપર ઉપાડી ખચાવે છે.

અંક ૩ નો.

પ્રવેશ ૧ લો—બાદર પાસે મજ્જીઓનો નાય (કમ્બી કાશી) બાદર, કેદ કરેલાં હંસા તથા લાખાજીને મહેલાં ટોણાં મારે છે અને શરણે થઇ પોતાની કમ્બીને તાણે થવા કહે છે જેનો તેઓ ધનકાર કરે છે તેથી બાદર ચીઠાઇ તેમના ઉપર હુમલો કરે છે એટલામાં સાધુ વેષે જેસળ દાખલ થઇ તેઓને બચાવવા બાદરને વિનવે છે, અને બાદરના પગમાં પડે છે ત્યાં બાદર તેને ઠોકરે મારે છે. અને તે બંને સાથે જેસળને પણ મારવાનો હુકમ કરે છે. ત્યાં ભુત નીકળી આવી બાદરને કાળચક્રમાં ફેંકી દેય છે. તોરલ પોતાના ભક્તનો બચાવ કરે છે. જ્યાં જુઓ ત્યાં તોરલ.

પ્રવેશ ૨ નો—લક્ષ્મીદાસને મારી પછી અખંડાનંદનો ચેલો બનેલો મુક્તાનંદ બલેદરામનાં કામ જીતવા માટે અખંડાનંદને મોઢે વખાણ સાંભળી પોતે કામ જીતવા આવ્યો છે તે નાયકા મદનિકાના મોહમાં ફસાય છે. બલેદરામના સત્સંગથી સુધરેલી મદનિકા મુક્તાનંદને સુધારવા ધરેણાં લુગડાં લેવા મોકલે છે.

પ્રવેશ ૩ નો—દેવીએ કહ્યું હતું કે—“તમારા ભાગ્યમાં નથી” છતાં પરમહંસે પુત્રી આપી તે દિવસથી જસાજી ઠાકોર અને ઠકરાણાં ફર્યાદે દેવી પુજામાં સુસ્ત થઇ ગયા છે અને સાધુઓની પુજાએ ચઢ્યાં છે આ રીતે સ્વાર્થની ભક્તીએ ચઢેલાં પોતાના મા બાપને સુધારવા તોરલ પોતાને મહીયર આવી છે.

પ્રવેશ ૪ થો—જો દેવીનો યજ્ઞ કરી પોતે કહે તેમ વરતે તો તેઓની દરેક આશા ફળશે એમ માનાપને સમજાવી આવે

તોરણ શક્તિ મંદિરમાં યજ્ઞ કરાવે છે. અને યજ્ઞમાં માથુસતું માથું આપવા કહે છે. કેમ માથું આપવા તૈયાર થતું નથી એટલામાં પહેલાજ પરમદંત આવી પહોંચે છે અને રામને નામે માથું આપવા તૈયાર થાય છે. જેમ માથા કસાય છે તેમ નવાં ઉગતા જાય છે તોરણનો ઉપદેશ માથું મુકે તે માલ ખાય.

પ્રવેશ ૫ મો—મદનિકા મુક્તાનંદને સુધારે છે. સ્વાર્થ માટે બાવો બનેલો ખવાસ સાધુ જે પછીનો મુક્તાનંદ તે અહીં ખરો સાધુ બને છે. અભેદરામ પોતાના ગુરુ અખંડાનંદ સતી તોરણ, સાસતીપાણી, લકત સધીર સાથે આવી મદનિકા ને લકતમંડળના દર્શન કરાવે છે ત્યાર પછી જેસળ સમાધી લેવાના હોવાથી સર્વે અંજાર તરફ જાય છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—જેસળની સમાધી, લાખાણ તથા હંસાને મળવાનું કહ્યું હતું છતાં તે આવ્યા તે પહેલાં તો જેસળે સમાધી લીધી છે. તેની સમાધી ઉપર અદ્વૈતોસ કરતા લાખો અને હંસા બેઠા છે. ત્યાં તોરણ વિગેરે આવતાં તે બધી વાત જાણે છે. તોરણ લજ્જન ગામ જેસળને સમાધીમાંથી ઉભો કરે છે. જેસળ લાખાણ તથા હંસાના હાથ મેળવી આપે છે. અને સતીની આજ્ઞા લઈ પાછો સમાધીમાં સમાય છે. પુણ્યોમાંથી પ્રગટ થએલી તોરણ પશુ પુણ્યનો દગથો થઈ જઈ અદ્રશ્ય થાય છે. અને ત્યાર પછી જ્યોતિનારાયણના લકતો જ્યોતિર્માજ સમાઈ જતાં નજરે પડે છે.

શાંતિ:

શાંતિ:

શાંતિ:

સતી તોરણ નાટકના ગાયનો.

અંક ૧ લો.

પ્રાર્થના

૧

જાગે જાગે જાગે જ્યોતિ મા શક્તિ તુજ
સકલ સૃષ્ટિમાં જશ હંકા વાગે,
તું શક્તિ તું બક્તિ તું, મુક્તિ તું

અશરણુ શરણુ તું,
અધમ ઉદ્ધારણુ તું;

ભવના ભય ભાગે

જાગે.

ઉદ્ભવ શક્તિ પ્રદા,

વિષ્ણુ નામે પૂજા પામે તુજ શક્તિ રક્ષકની
સંહારતી તુંજ રૂદ્ર રૂપે,
સહુ પાય લાગે.

બાળાઓ—

૨

અર્થે નમે રમેહે વળી વિનવે,
સાતથેનાં નામે મોટા મુનિયો નમે,—

શિયળ શ્રંગારે શાણી દેહ દીપાવે,
 પતિ પ્રભુમાં જેનું મનડું રમે—
 હરિહર ને પ્રદા જેના પારણીયે જુલ્યા,
 મુંઝતા ઉત્તમ ગુણ તનના તાપ સમે—
 સાવિત્રી સતિયે પતિને ચમચી છોડાવ્યા.
 આરુ ચરિત્ર જેતાં જગને ગમે—

સર્વે—

૩

જય જય મહાશક્તિ મા જય જય મહા શક્તિ
 અષ્ટપદર પગ વિપળે કરીએ તવ ભક્તિ.

‘જયો જયો મા જગદંબે’

તું પ્રદા, તું વિષ્ણુ, આમુંડા કાળી;—મા
 તું તુળબ, ત્રિપુરારી, બળવંતી બાળી.

‘જયો જયો મા જગદંબે’

લય પ્રલય ઉદ્ધમવ જય વૃદ્ધિ ત્હારાથી;—મા
 પાત્રણુ પોષણુ કરતી તવ પય ધારાથી.

‘જયો જયો મા જગદંબે’

વંદન કરીએ બેઠા તારો બીરહાળી;—

અજ્ઞાની બાળકના પાપ સહુ ટાળી.

‘જયો જયો મા જગદંબે’

મુદ્દનાનંદ—

૪

બેટી દેવી. બેટા દેવા. બહલામાં બનનનનન લેલા
 ભેય જે એ શક્તિ, તે કરે અમરકારને નમસ્કાર

સહુ કહે રામ અવતાર
 ધન છનાછન પડે ઠાકરે આથડે
 પડે નહીં મુજને કોઈની હરકાર

કંચનીઓ—

૫

મુકાવા મોટા મુનીઓના માન—મોટા.
 મદન આજ પડ્યો છે મેદાનમાં,
 મુકાવા દાનીઓના—સાંધીને નેત્ર બાણ બકુટી કમાનમાં
 રાખીને કોઈ પ્રેમી પ્રાણને નીશાનમાં
 સર કરશે સંગ્રામ—મુકાવા.

તોરણ

૬

સતીઓને જોડેની તનપર, સુંદર સજવું ધરણું સાચું
 ટેકની ટીલડી કરવી લલાટે. લજ્જા કાજળ દ્રગ ભરીએ,
 વિનયની વાળી નાકે રૂપાળી, હરી હોત હાર, હૈયે ધરીયે—સતી
 કુટ્ટીનતા કેરી સજી સજની, કોડે કંચુકી નિત રૂડી;
 ચળકે કમનિય, યુગલકરોમાં દાન તણી શુભ ચુડી—સતી
 સાડી શિયળની અંગ ઓપાવે, અળતો પતિવ્રત કેરો;
 મર્યાદા બાંધર પગ કમકે, ચતુરાઈ ચણીઓ ખેડે—સતી.

તોરણ—સાહેલીઓ—

૭

હેતલણો અમીકુંપ સખી પતિદેવ પ્રથમ પી લેવા દે ÷ ×
 શરમા

અરે બા

x + વાહવા

હવે રહેવાડે—

પતિ મીઠકત પરને દેતી એ જઈ પ્રિતમને કહેવાડે
ઓખટ દર્શન કરી, અધર સુધાભરી રાખી તે લુંટી લેવાડે
મીઠા મીઠા ધુંટડા સાકર જેવાડે + + દેવતણા—

તોરણ-સાસતીઓ—

૮

બહાલમ બહેલેરા પ્રીતેથી દર્શન દાસીને દેજો.

મહારા મીઠડા મોહનવરણ, રસિયા હૃદયકમળ રહેજો.

સ્નેહના સંદેશા કહેજો, પ્રીતિના લહાવ લલિત લેજો;

શ્યામવિરહીવધુવધુના કરશે શાન્તિ સદા પ્રિય ઉરમાંબરશે.

સુખકર મનહર હીમકર પ્રતિમાં પળપળ મન ઠરશે. બહાલમ

લછમીદાસ, મુકતાનંદ, સધીર— ૯

દુનિયા ઝુકતી હય ઉરકો ઝુકાના આહિયે

હય મતલબી દુનિયા ઉરકો મતલબ બતાના આહિયે

છીપકે (૨) ટટ્ટીકી આઠ ફસાની ચિકાર લે આના

તાંતર જાંતર છુ છુ મંતર સખ હય હીલા બહાના

ઓર ફીર

કહો ફીર

ખર દે ગોલબમે

તેરી ગોલબ મેરી બગલમે

અને, દીકરા લાલીયા.

ઠાઠા

બગત જગતકો ઠગત હય બગત ઠગે નવ ઠાય
એક વખત જો બગત ઠગે તો ઠાટી ચણ ફળ હોય

લછમીનાસ, ઉજલી, સધીર—૧૦

આજરે ખાલે જોખનવાલી જરા નૈનાંસે નૈના મીલા મેરી જાન
જાવા દો છોડ કોકે જોશે ખાવાળ

સાસરીઆ જાણુસે તો બજડશે ખાળ

છોડ અયસી બતીઆ કહાં મેરા માન

રામકીમાં લટુ બન્યા સાધુરામ

છોડ અયસી બતીઆં કહાં મેરા માન

તેરી ગોલખ હજમ કરના જો મેરા હયે કામ

તેરી અદાસે ઘાયલ હુવા હું જરા ધીરેસે ખીંચ

ખ્યારી તીર્છી કમાન

હો જા ચેલી

હું અલખેલી

લુંગા ચેલી

વાહ

સધીર-લાલીઆ-

વાહવા, વાહવા, કેવી નંદકજાને કેળવીર,

ઠાઠા ખુબ કરી, સાધુને લીધા ભોળવીર,

વણિક વિદ્યા સડુથી મોટી
 સહુ વિદ્યા એઆગળ જોટી
 અધધધધધધધ ધન
 ઠાકા થયા પ્રભુ પ્રસન્ન
 લાલીયા ઉં.....

ઠાકા ઉં...—.....

ઠાકા આ રૂપીયામાંથી હવે હું પરણીશ
 મારા માટે નાનકડી શેઠાણી લાવીશ

પછી;

પછી હું મોટો ઠાક કરી મારીત્રાડી સાથે મુંબાઇ ફરવા જઈશ
 અને ખાસ એક ઇસ્પેક્સલ જોડાવીશ તે ગાડી—

આમ ચાલશે ... [સીટી

મફત માલથી મોજ ઉડાવો,

પોક મુકીને રાશે ખાવો

ચાલો હવે ઘેર,

ઠાકા થઈ છે લીલા હેર,

લાલીયા ઉં.....

ઠાકા ઉં.....

મુક્તાનંદ, સધીર, લાલીઓ-૧૨

હે હે મેરી મુકી છોડ ખાત અયસી ટેકી

નહિ તો માર માર અબી તેરી તોડું પસંદી

= = = બાવાજીની બુદ્ધી જીઓ ધુળમાં મળી
 કયું બનીયા તું ઢાંગ મચાવે
 વાણીયે પચાવ્યું જન પ્રભુનાં કઠાવે
 માફંગા લાત
 બાવા ઓ શું કરેા વાત
 કાકા કેમ
 ટાડું હેમ
 હાય ફીરા કરમ

કંચનીઓ—

૧૩

રાણા જીઓ વતન તે પાંજે
 સેલ સેલાણીડે ઘડી ઘડી સંખરે
 રાતો ડીં મુકે નથડે વીસરે
 મુંજે હવડેમેં ખ્યા ચુણકે—રાણા
 મુજો તો રાણા મુસે રસે તો
 ડેહ છડીપર ડેહ વીંજે તો
 બઈ ગાલ ફેમેં ઘરે તો—રાણા

અંક બીજો.

વડાંભો—

૧૪

કાન ખેલતો બંસી ધુન વાગી ગોપી બની ઘેલી
ખેલતી કૂકતી નવેલી છકેલી અલખેલી
ઓહો.

આંખના ઇશારા કરે મનડાં હરે અરે નેહની લગન લાગી
ગોપીયું કાળે મળી કાનુડા સમે બળી કુળની ગરમ રાગી
રમે એક મેક કંઠે કંઠ લાગી... .. કાન૦

રમે રાસ સંગે રાખીકા સોડાગી

કાન૦

સાધુઓ—

૧૫

સાંઈ તેજ તન તાંબુરા બંડા

તુંબા હાડ ચામસે મઢા...

સાંઈ

ત્રીન અંગુલી તાર ચલાવે

જાગૃત સ્વપ્નન સુપુત્રી પાવે

અક્ષર આવન દોમે ગાવે

નિંદ્રામે ઓંકાર અકેલા જાગત હે ગડગડા...

સાંઈ

અઈસા તન તાંબુરા પાયા

જો કર્તાના ગુન ન ગયા

તાકું ઠગે ઇશ્વરડી માયા

માર માર સો માર ખાત હે જ્યુ ગેડીમે દડા

સાંઈ.

તોરણ—

૧૬

રહેજો વિભુ સ્હાય શ્રીવરરે સતિના આધાર,
 ભકતોની લીડયું ભાગનાર સાચાના તમે સ્હાયકર.
 આબુ ધર્મ સંકટ માથે, હરિ બાળ તારે હાથે
 વચને બંધાઈ છું નાર, બહારે વેગે કરો બહાર સાચાન.
 વિઠલવર વિપતિ વિહારો, ભરૂસો એક છે તમારો
 ભાગ્યના ભેડ સરજનહાર, બહારે લજબા રાખનાર

હંસા, લાખાળ

૧૭

સાચાના

મન મંદીરીએ મુસ્તીને પધરાવી મોહન વર તારા
 ઘેટી થઈરે હું તો ગાંડી થઈરે પ્રીતી પંથે પળેલી
 તમા દેવી મહારાં
 તમા પ્રાણ પ્યારા અંતર આરતી ઉતારું
 સુંદરી સુહાગી તમને ઘડી ના વીસારું
 તમા પર તન મન વારું—

મન૦

તોરણ—

૧૮

એક દીન એવો આવશે જે રૂઢીયામાં સડના સાહેરે
 સગા મીત્રના કારણે વીરા કે.ધનું જોર નવ આવે રે
 કાઢો કાઢો એને સહ કરે વીર જાણે જન્મયા નોતાં રે
 ઘટનો ધુંધટ દુર કર્યો ત્યારે રોક્યા દશ દરવાજા રે
 આર કાયાનો ઘટ ઘેરીઓ ત્યારે રોક્યો દેહનો રાજો રે એક
 સોળ વરસની સુંદરી તે ઉભી ટગમગ જુવેર.

આરે કાયામાં હવે કાંઈ નથી ત્યારે ઉભી ધુરકે રૂવેરે
 બેની વળામળ શેરીયે માત અંપેથી વળશે ર
 સગાં સગાં તમે શું કરોરે, સગાં વળાવીને વળશે
 સગાં તે વન કેરાં લાકડાં તે ભોગાં આવી બળશેરે એક.

સ.લીઆ—

૧૯

બની જઈશું હવે તો મોટા શેઠ વાહવા
 ઘણા નોકર રાખીશું હાથ ફેઠ વાહવા
 ત્યાલુ અકકડ હું આમ બસ વાહવા
 લોક કરશે સલામ ખાસ આહાહા— બની.
 મળી ગયા ખુબ રૂપીયા પહેર કડા કંઠી ટુંપીયા
 પરણીને લાવીશું નાનકડી લાડી સાચી પહેરાવું ચોળી સાડી
 કેમ

રમત ગમત મોજ કરીશું ગાડીમાં બેસીને રાજ ફરીશું
 ડય ડય ડય—

તોરણ—

૨૦

સફગુરૂ મળીયા, સવે' સંશય ટળીઆ,
 મહારી બય કેરી બમણા બાગીણ હોણ,
 બીજ બંધુકડીને પ્રેમ પલીતો;
 મને જ્ઞાન ગલોલીયું વાગીણ હોણ—સફગુરૂ
 શુરા નર સોય તે તો સન્મુખ લડશે;
 જોડ્યા કાયર બશે બાગી હોણ
 ધન ધન હાડો પ્રભુ પાટે પધાર્યા,

રૂડી જગ હજી જ્યોત્યું બળીતું હોતું—સદગુરુ
 ગુરના પ્રતાપે ખેલ્યાં તોરલદે,
 અમનેકહેયું ધણીની લાગીતું હોતું—સદગુરુ

તોરલ—

૨૧

જેસલ કરીલે વિચર માથે જમ કેરા માર
 સ્વપ્ના જેવોરે સંસાર, તોળાંદે કરે છે પોતાર
 આવોને જેસજાય આપણે મળીએ
 ખરા સંત હોયે ત્યાં જઈ ભળીએ
 આ ભવ આવીયો અવતાર માથે સદગુરુ ધાર,
 જાણું ધણીને હરખાર ખેડલી ઉતારે ભવપાર-આવોને—
 મોતિ એરણમાં એરાય માથે ધણુ કેમ ઘાય
 પુર્ટ ફોકટયાં કહેવાય સાચાની ખરે ખાચું ધાય-આવોને
 નવજાળ કાચગીઓ ખંઘાય, ત્યારે ગાંધીડો કહેવાય
 ફિરા માણેક હાટે વેચાય તે િ મુલ મોંગાં થાય-આવોને
 નિત્ય નિત્ય ઉઠી નહાવા જાય કોયલા ઉજળા ન થાય
 ખેટો શુદ્ધિકાનો તે તો ખાપ દોન કહેવા જાય-આવોને
 દેખા દેખો કરવા જાય, એ નર અધુરીયા કહેવાય,
 હાથમાં દીવો લઈને. છતી આંખે કુવે પડવા જાય,
 એવી ચાર જુગની વાણી સતિ તોરલ દેવી ગાય-આવોને

મહતીકા—

૨૨

જેખન રસ ભયું હાંકારે રસ ભયું રે—રસ ભયું
 નીરખતાં વાર ખને લાચાર નયનનો માર.

સહે ના કૈઈ--

જોખન.

તીરછી નજર શર મન્દ સુહાસ્યે હરેકતું મન હયું
સંયમી નર પશુ ટેક તણહે જાણે કે કામણ હયું--જો

મહનિકા--

૨૩

લાગી લાગી નંદલાલાથી લાગી લગની લાગી
આ જાવની લીડ લાગી
જાગી જાગી અંતર જ્યોતી, જાગી જાગી ગુરૂ કૃપાએ જાગી
વાંસળી વીઠલવરની વાગી તૃષ્ણા ત્યાગી...લાગી
પારસમણી હરી નામ તે દે લોહને કંચન કરી
અંદન કરી કુખજાને એકાં જોર શરરી પદ ધરી,
નામે તર્યો પાપી અજામિલ કીરતને ગુણીકા તરી
રહેજે તરે સંસાર સાગર જો સુકાની છે હરીxલાગી લાગી

તોરણ જેમણ--

૨૪

પાપ ત્હારું પ્રકાશ જાડેજા પાપ ત્હારું પ્રકાશરે,
ત્હારી ખેડત્રીને જીડત્રા નહિ હઈ જાડેજાએ એમ તોરણ કહે છે
હરણ હર્યાં લખચાર તોરણ દેહરણ હર્યાં લખ ચારરે
કંઈક વનમાં મૃગત્રા મારીયા, તોળાંદેરે એમ જેમણ કહે છે
કામ ત્હારાં સંભાર જાડેજા ધર્મ ત્હારો સંભારરે-તારી ખેડલી
લુટી કુંવારી જાન સતિ નારી લુટી કુંવારી જાનરે,
સાત વીશું મોડમંધ મારીયા તોળાંદેરે-એમ જેમણ કહે છે
ધર્મ ત્હારો સંભાળ જાડેજા ધર્મ ત્હારો સંભાળરે-તારી ખેડલી

તોડી સરોવર પાળ, સતિ નારી તોડી સરોવર પાળરે.
 જાઈ જાણીને મેં મારીયાં તોળાંદરે એમ જેસળ કહે છે.
 કંઈક પરમાર્થ કરજાડેજા કંઈક પરમાર્થ કરરે-તારી બેડલી
 માથાના જેટલા વાળ સતી નારી માથાના જેટલા વાળરે.
 એટલાં કુકર્મો મહેં કર્યા તોળાંદરે એમ જેસળ કહે છે
 પાપ ત્હાડેં પ્રકાશ જાડેજા પાપ ત્હાડેં પ્રકાશરે
 વિનવે જેશળરાય સતીને વિનવે જેસળરાય,
 મારી બેડલી ઉતારે। બવપાર સતી-મારી

અંક ત્રીજો.

કથાનીઓ—

૨૫

દીલ ડીયા મુજે ઠારે વિઝોડો વિઝડનજે મારે
 આતસ દીલમે એશકજી મુકે રાતોંડી બારે-વિ.
 જડજા જટમે કોડ મજાનું નકી પુછી ન્યારે
 લાલ લુટાણા હિણુ લાડ મજાનું દાંણું દંકસારે-વિ.
 હાહ ગુરુજે હાહ કનાનું-હલી-હંજુ હારે
 હાં ડીસી મિહાં ચોંચ આંમે લીખ્યો કેર દારે-વિ.

જે સળ—

૨૬

જાણે મન નારાયણનું નામ—જાણે.

જાણું છે માયા મેલી, દીન જનના સાચા મેલી.

સધાવર ઘનશ્યામ—જાણે.

ઉત્તમ નર, તન મેળવી, માનવ કરીલે ઉત્તમ કામ,

આ પળ એળે જાશે તો, પડશે ચોરાશી કામ;

આબ્યું આ ઉત્તમ ટાણું, નહિ મળે ખર્ચે નાણું,

મોંઘુ મુક્તિનું ધામ—જાણે.

મોહ જતાં સૌ ભય ટળે, ભય ટળતાં દુર શોક,

શોક જતાં શાન્તી મળે, શાન્તી મુખદર્શિલોક—આબ્યું.

મહનિકા—

૨૭

પ્રીત પ્યાલો ગુરુએ પાપોરે, બ્રહ્મ સ્વાદે દીધું વદન ભરી

રંગ રંગમાં રસ રેલાયોરે, જ્યાં નીરખું ત્યાંએ હરિ ને હરિ.

પ્રેમ જળે પુલડાં ફેરે, જડમાં રસ ચેતન છાયો.

પ્રેમ જાદુને પ્યાલે મારી, કીકીમાં બ્રહ્મ એ સમાયો.

છે છવાયો જગ છાયોરે—

મહનિકા મુક્તાનંદ—

૨૮

છો મારા જીવન આધાર જોગી રાજ

હયસી બાંકી બકુટી કમાન

પ્યારી નયનોકા ન મારા બાણ.

માથો રંગરાજ લોગી આજ છો મારા

શાળી

કગન નથની દામણી નવસર હીરા હાર.
સાડી સુરત ચહેરની લાવી દીયો આવાર,
અળી બાકે મેંય લાકે આતા હું દિલદાર,
તુછી ખ્યારી દુલારી સબલુ સીનગાર-છો મારા

તોરલ--

૨૬

દેખી દુનીયાં બધી સ્વાથેથી છે ભરી
સ્વાર્થ વિણ એક નવ કમ કરશે જરી
માનતા માનવી માનતા દેવની
ગણીને મન દેવ પણ સ્વાર્થ પ્રતિમાં ખરી

મહનિકા મુકતાનંદ--

૩૦

ખેચા હય જાન કુડી સોટા પાની પીનેકા દોટા,
લાનેકો સાડી ગોટા કીનારી--ખેચા
ઝાલીલી ખાલી હુધ ઝોર બન્દાખી કડાકા બંગાલી
રહા હય લંગોટા લંગોટ લંગોટા--ખેચા
મોહ તબાય કેમ સાચો બાવાજીએ દીધું આ હવસે બતાવી
રાખ ચોખેલી ખરી જે બુધ્યાતા આજે મેં પાછી ચોખાવી
માન જાની માન ખ્યારી માન--ખેચા.

તોરલ મહનિકા--

૩૧

બગ્ત ભય હારી વૈકુંઠના વિહારી બહાલા
નામ પરવારી શ્રી ગીરધારીલાલા બગ્ત

સિદ્ધ મુનીશ્વર ધ્યાન ધરે વળી શેષ શારદ ગુણ ગાયે
એવા પ્રભુને નિશ્ચીન ભજતાં જન્મ મરણ ટળી ભજે
૦હાલા ભકત

લાખાજી—

૩૨

જીવન દીન ચારતું ચટકું નકામી મોહ માયાનો
ઉઠી ભવું આહા અંતે કરીને ત્યાગ કાયાનો
થતાં દરબારનો ડંકો રહે ના ગર્વ બંકાનો
શુરાનો પણ સમય આવે સમાધિમાં સમાવાનો
અરેરે કાયા માયાનો નકામી મોહ સંસારે
બુદ્ધે જ્ઞાની છતાં જ્ઞાને ધરાવી ઢાંગ કાઢ્યાનો

શાંતિ:

શાંતિ:

શાંતિ:

જાહેર ખબર.

નાયે લખેલા પુસ્તકો શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ કામ જ્યાં હોય ત્યાંથી મળશે. માટે જોએ સાહેબને જોઈતાં તેઓએ રોકડી કીમતે મંગાવી લેવાં વી. પી. થી મોકલવા આવશે નહીં.

ચોપડીનાં નામ

રૂ. અ.

૧ આર્યવિજય નાટકના ગાયનો	૦-૧
૩ અમર ચોગીંદ્ર	૦-
૪ બાદશાહી હાસ	૦-
૪ પ્રતાપી પ્રેમિકા (માધવ સદિત)	૦-૮-૧
૫ ચિતોડનો કરણ	૦-૮-૦
૬ કામલતા	૦-૮-૦
૭ સત્યવાદી હરિશ્ચંદ્ર	૦-૮-૦
૮ વસુધરા વાને ખેડારી તલવાર નાટકના ગાયનો	(આટલી ૨ થી)...		૦-૨-૦
૯ અક્ષયિ વિજયામિત્ર	(આટલી ૩ થી)...		૦-
૧૦ સરોજની	(" ૪ થી	...	૦-
૧૧ પરશુરામ	(" ૮ થી	...	૦
૧૨ ઇન્દ્રાવતી	(" ૬ થી	...	૦-
૧૩ સરસ્વતી ચંદ્ર	(" ૮ થી	...	૦-
૧૪ સતી તોરણ	(" ૫ થી	...	૦-
૧૫ પુત્રસ્તન પુંડરીક	(" ૪ થી	...	૦-
૧૬ સતી પદ્માવતી (યાને જયદેવ) (આ. ૨ થી)	૦-
૧૭ સૂર્ય કુમારી (આ. ૬ થી)	૦-

નકુભાઈ કાલુભાઈ શાહ.

મલેક-શ્રીઆર્ય નૈતિક નાટક સમાજ.

હાલ બાલીવાળા આંદ શ્રીએટર તારદેવ—મુ'બ

